

תורת המשחקים

תורת המשחקים מהווה את אחד המודלים החשובים והמרכזיים בניהול קונפליקטים, בדגש על הסגנון התחרותי. בהתנהלות תחרותית, המבוססת על חשדנות ועל חשיבה מורכבת מרובת שלבים, תורת המשחקים הכרחי להצלחה בתהליך. כשם שבעולם המשחקים (דוג. שחמט) המנצח הוא זה שצופה כמה שיותר צעדים קדימה, כך הדברים נכונים בניהול התחרותי. "שמירת הקלפים" צמוד ללב, ובמקביל - התחשבות במרחב האפשרויות והצעדים של היריב.

אחד המתמטיקאים המובילים במאה הקודמת בתחום זה הוא פרופ' ג'ון נאש (מהסרט "נפלאות התבונה"). הוא זה שהטביע את המונח "נקודת משקל" בתורת המשחקים, והסביר שהיא "אוסף של אסטרטגיות [צעדים] שאיש מן הנוקטים אותן אינו מתחרט, בחכמה שלאחר מעשה, על הבחירה באסטרטגיה שהביאה לתוצאה הזאת". גם אם התוצאה תהיה מאכזבת בסוף, תהליך קבלת ההחלטות היה נכון בכול שלב. אכן, שגרת החיים מתנהלת סביב "תורת המשחקים" בלי "שנקרא לילד בשמו".

אני מבקש להעזי ולקחת את "תורת המשחקים" לעולם החשיבה המורכבת של יהודה בכל שלבי התנהלותו מול יוסף. מדהים לנסות ולנתח מה "מתרוצץ" בראשו וברגשותיו בכל רגע מרגעי המפגש העוצמתי עם שליט מצרים. אני מבקש להניח כי יהודה הוא זה שמתנהל מול יוסף כבר משלב המפגש הראשוני, שבו מאשים יוסף את האחים בריגול (מ"ב, י). ניתן להניח שלא כול האחים מדברים יחד עם השליט ואומרים לו: "לא אדני, ועבדיך באו לשבר אוכלי". להבנתי יהודה מייצג את האחים מול יוסף לאורך כל הדרך, כבר משלב זה. יהודה מדבר בלשון רבים כי הוא מייצג את כולם. מאידך, החל מסוף פרשת ויגש (בשלב מציאת הגביע אצל בנימין), יהודה מתנהל באופן עצמאי תחת האחריות הגדולה שרובצת עליו כלפי אביו. רק אז התורה מפרטת את זהותו של הדובר.

אם נכונים דברינו, יהודה הוא המנהיג הבלעדי לאורך כל הדרך מול יוסף (גם מול יעקוב אביו). ברם, נשים לב לכך שיהודה משנה סגנונות מול יוסף, שאינם לכאורה משתזרים ברצף קוגניטיבי. בתחילה, יהודה תוקף את יוסף על חשדותיו בהם כמרגלים (מ"ב, י) ודורש צדק. השיחה ממוקדת בצדק ובעובדות. מאוחר יותר, לאחר מציאת הגביע אצל בנימין, משנה יהודה גישה ומדבר על קבלת הדין (מ"ד, ט"ז): "מה נדבר ומה נצטדק, הא-לוהים מצא את עון עבדיך". באותה הזדמנות, מציע יהודה ליוסף הצעה אבסורדית: "הננו עבדים לאדני, גם אשר נמצא בידו הגביע". ואכן, יוסף דוחה אותה על הסף. בשלב זה, אין יהודה מזכיר את האשמות הריגול של יוסף. בחלק השלישי והאחרון בהתנהלותו מול יוסף, בתחילת פרשת ויגש (מ"ד, י"ח), ניתן לזהות מהפך בגישה באופן קיצוני. הפעם יהודה מביא מסר של חמלה. מיקוד מלא באבא שממתין בבית: "כי איך אעלה אל אבי, והנער איננו איתי...".

לאור האמור לעיל, אני מבקש להציע שיהודה מתנהל מול יוסף לאורך כל הדרך במסגרת חשיבה של "תורת המשחקים". יהודה לא יודע מי הוא בדיוק האיש הקשה שעומד מולו ומה הוא מחפש, אבל ברור לו כבר בתחילת ההיכרות שהולך להתפתח תהליך מורכב שכנראה לא יסתיים באינטראקציה בודדת. הוא לא יודע להעריך היכן, מתי וכיצד כל הסגה תסתיים, אבל הוא כן מכין עצמו לתסריטים מורכבים ומרובי שלבים. הוא מתכוון לסדרה של הפתעות ותחנות התנגשות. הוא מתכוון למגוון של תסריטים והוא "מזויין" בגישה מותאמת להפתעה הבאה. במפגש הראשון הוא מצויד בעמדת תקיפה המנקה את האחים מאשמת ריגול. בשלב השני הוא מקבל את הדין ולוקח אחריות קולקטיבית על כל האחים ממקום מושכל ואחראי. בסוף, עושה יהודה מהפך ובא בגישת החנופה.

אין ספק שההתנהלות החשיבתית של יוסף שונה בתכלית משל יהודה. ברם, נראה לומר כי יהודה מזהה ביוסף אתגר ו"יעד מבוצר" אשר רק התנהלות מורכבת ותהליכית מולו תאפשר את פיצוחו. האם נקודת השבירה של יוסף היא הנקודה שיהודה צפה ושאלף להגיע אליה כבר מראשית הדרך? – ישפוט הקורא ויחליט.

בדבר אחד ודאי נסכים. יהודה ויוסף מתחילים בתהליך תחרותי קשה, ומסיימים בפתרון משלב של W-W.